НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗООЛОГІЇ ІМ. І.І. ШМАЛЬГАУЗЕНА

КУДЛАЙ Олена Сергіївна

УДК 595.122 : 564.3 (477.7)

ТРЕМАТОДОФАУНА ЧЕРЕВОНОГИХ МОЛЮСКІВ ВОДОЙМ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

03.00.25 – паразитологія, гельмінтологія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата біологічних наук

Київ – 2011

АНОТАЦІЯ

Кудлай О. С. Трематодофауна черевоногих молюсків водойм Північного Приазов'я. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.25 – паразитологія, гельмінтологія. Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ, 2011.

Досліджено видовий склад трематод черевоногих молюсків водойм Північного Приазов'я. Виявлено 45 видів трематод, з яких 42 у молюсків регіону реєструються вперше. Список відомих для Північного Приазов'я трематод доповнений 38 видами. Три види трематод (*Amblosoma exile* Pojmanska, 1972, *Leucochloridiomorpha lutea* (Baer, 1827) і *Holostephanus dubinini* Vojtek et Vojtkova, 1966) є новими для території України. Для знайдених видів трематод наведені оригінальні морфологічні описи та рисунки. Для 15 видів вперше вказані молюски-проміжні хазяї на території України. Розширено коло проміжних хазяїв для 21 виду трематод (10 видів партеніт і 15 видів метацеркарій). Складено оригінальні таблиці для визначення 24 видів церкарій прісноводних молюсків регіону. Видову належність 7 видів трематод підтверджено експериментально.

Проаналізовано прояви специфічності трематод до різних груп молюсків-хазяїв. Виявлено найбільшу подібність трематодофауни між межуючими річками Малий Утлюк і Тащенак (*Ics* = 0,75). Найбільше видове багатство трематод відмічене у р. Молочна (22 видів), р. Кальміус (16 видів) і р. Берда (11 видів). Проаналізовано вплив проточності, солоності та pH води та сезонних змін на зараженість молюсків трематодами. Проаналізовано шляхи циркуляції 34 видів трематод в біоценозах Північного Приазов'я.

Ключові слова: Trematoda, Gastropoda, видовий склад, Північне Приазов'я, Україна.

АННОТАЦИЯ

Кудлай Е. С. Трематодофауна брюхоногих моллюсков водоемов Северного Приазовья. Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.25 – паразитология, гельминтология. Институт зоологии им. И. И. Шмальгаузена НАН Украины, Київ, 2011.

Впервые проведены специальные исследование видового состава трематод брюхоногих моллюсков водоемов Северного Приазовья. Найдено 45 видов трематод, из которых 42 у моллюсков этого региона регистрируются впервые. Список известных для Северного Приазовья трематод дополнен 38 видами. Три вида трематод (*Amblosoma exile* Pojmanska, 1972, *Leucochloridiomorpha lutea* (Baer, 1827) и *Holostephanus dubinini* Vojtek et Vojtkova, 1966) являются новыми для территории Украины. Для обнаруженных видов трематод приведены оригинальные морфологические описания и рисунки. Получены новые сведения о хозяевах найденных трематод. Для 15 видов впервые указаны моллюски-промежуточные хозяева в территории Украины. Расширен круг промежуточных хозяев для 21 вида

трематод (10 видов партенит и 15 видов метацеркарий). Составлены оригинальные таблицы для определения 24 видов церкарий пресноводных моллюсков. Видовую принадлежность 7 видов трематод подтверждено экспериментально. Проанализированы проявления специфичности трематод к разным группам моллюсков-хозяев. Выявлено наибольшее сходство видового состава трематод между граничащими реками Малый Утлюк и Тащенак (*Ics* = 0,75). Наибольшее видовое богатство трематод отмечено в р. Молочная (22 видов), р. Кальмиус (16 видов) и р. Берда (11 видов). Изучено влияние проточности, солености и pH воды, а также сезонных изменений на зараженность моллюсков трематодами. Проанализированы пути циркуляции 34 видов трематод в биоценозах Северного Приазовья.

Ключевые слова: Trematoda, Gastropoda, видовой состав, Северное Приазовье, Украина.

SUMMARY

Kudlai O. S. Trematode fauna of Gastropoda from water bodies in Northern Priazovye. – Manuscript. Thesis for the scientific degree of candidate of biological sciences, speciality 03.00.25 – parasitology, helmintology. – Schmalhausen Institute of Zoology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2011.

First special study on fauna, taxonomy, distribution and ecology of trematodes from gastropods in waters of Northern Priazovye was carried out. Totally, 5154 mollusks of 21 species have been examined during the years 2008-2010.

As a results of investigation, 45 species of trematodes of 19 families were registered. Thirty-seven of them were identified up to species level, 2 were identified to genus level, 5 were identified to family level and 1 was reported under provisional name. Descriptions and figures of all stages of trematodes found are provided. Out of 45 species of trematodes, 42 were recorded for the first time in mollusks for this region. Thirty-eight species were added to the list of trematodes of the region. Three species (*Amblosoma exile* Pojmanska, 1972, *Leucochloridiomorpha lutea* (Baer, 1827), *Holostephanus dubinini* Vojtek et Vojtkova, 1966) were recorded for the first time in Ukraine. Cercariae of 33 species and metacercariae of 19 species were observed in mollusks of 19 species. Seven species were found both as cercariae and metacercariae. The intermediate hosts for 15 species of trematodes were determined for the first time in Ukraine. The list of mollusk-hosts for 21 trematode species was expanded (10 species of partenitae and 15 species of metacercariae). Identification key for 24 species of cercariae of trematodes from freshwater gastropods of Northern Priazovie was composed. Taxonomic position of 7 species of trematodes (*Echinostoma paraulum, Echinoparyphium cinctum, Neoacanthoparyphium echinatoides, Hypoderaeum conoideum, Notocotylus attenuatus, Notocotylus zduni, Opistioglyphe ranae*) was confirmed experimentally.

Among the pulmonate mollusks, the most important for the distribution of trematodes in the region are *Planorbis planorbis* (13 species) and *Lymnaea fontinalis* (11 species),

and among the prosobranchs the most important are *Viviparus viviparus* (7 species) and *Theodoxus fluviatilis* (6 species).

Multiple infections of trematodes were observed in 14 mollusk species (529 cases, 25,3 % of infected mollusks). The trematode fauna of separate water bodies was analyzed. The highest number of species of trematodes and mollusks was observed in the Molochna River (22 and 13 species respectively), the Kalmius River (16 and 13) and the Berda River (11 and 7). The highest index of similarity (*Ics* = 0,75) was observed for trematode fauna of the bordering rivers Maliy Utlyuk and Taschenak. The similarity between the trematode fauna of the Lozuvatka River and the Taschenak River (*Ics* = 0,67), the Lozuvatka River and the Kainkulak reservoir (*Ics* = 0,67) was somewhat lesser. The lowest similarity was found between the Molochna and the Obitichna Rivers (*Ics* = 0,08). The infestation of mollusks in relation to the flow rate, salinity and pH of water in water bodies and to seasons of the year was analysed.

Fourteen paths of circulation of 34 species of trematodes in biocenoses of Northern Priazovye were established, analyzed and described. The results obtained indicate that in circulation of trematodes the studied area, birds have precedence as definitive hosts and pulmonate mollusks as intermediate ones.

Key words: Trematoda, Gastropoda, species composition, Northern Priazovye, Ukraine.